

JESÚS MONCADA¹

Álmélkodó koponyák²

ELŐSZÓ

„Itt, titkár úr, az egyetlen hihető és elérhető örökkévalóság a hétköznapi élet.”

Crònides Valldabó, békebíró

Ha egy jó képességű idegen feltétel nélkül elfogadta, hogy a régi Mequinensa minimum a világegyetem legjobb helye, azonnal otthon is érezhette magát a városkában. De ezt nem volt olyan egyszerű elfogadni, még akkor sem, ha végül is hit kérdése az egész. A megrögzött lokálpatriótákon kívül mindenki elismert (nyilván morgolódva) egy aggasztó tény: az újonnan érkező számára a város első látásra nem tűnt vendégszeretőnek, hogy ne nevezem mindjárt, köntörfalazás nélkül, egyenesen el-lenségesnek. Ez utóbbi jelző azt sugallhatja, hogy túl élesen fogalmazok, de esetemben még mindig enyhe kifejezésnek számít. Sosem felejttem el azt a rémületet, amely hatalmába kerített, mikor a világ e szegletébe betettem a lábam. Egy hajszálon múlt, hogy villámgyorsan el nem menekültem.

Elismerem, hogy egy pillanatnyi elmezavar következtében hibát követtem el. A mequinensaiak ezt nagyvonalúan soha nem hányták a szememre. Minden bizonnyal megértették, hogy lelkiállapotom a legkevésbé sem volt megfelelő ahhoz, hogy az ismeretlen, fekete várossal való első találkozás az előre elképzelt reakciót váltsa ki bennem, vagyis hogy láttára kirobbanó, mindent elsöprő, őrült, vak szenvedély kerít-sen hatalmába. Egy szemvillanásnyi idő alatt megrázó események egész sorát szenvedtem el, s ezt ők nagyon is jól tudták. Azon a szeptember elsején, 1950 valahányban délben, egy huszonnégy éves, normálisnak mondható barcelonai ifjú voltam, ez a fogalom azonban szigorú megszorításokkal értendő egy olyan katonai diktatúra idején,

¹ *Jesús Moncada* (1941–2006) a kortárs katalán irodalom egyik legjelentősebb szerzője. Irodalmi univerzuma, minden regényének és novellájának főszereplője és helyszíne a szülővárosa, Mequinensa. Ezt a Római Birodalom térképén már szereplő várost az Ebro és a Segre összefolyásánál, Aragónia és Katalónia határán a francói diktatúra erőltetett ütemű iparosítása tüntette el sok más településsel együtt a vízierőmű-építés lázában. A régi Mequinensa romjai ma egy víztároló fenekén találhatóak, a régi mequinensaiak pedig a Moncada-művek lapjain élnek tovább. A jelen számunkban közreadott novella a szerző harmadik novelláskötetének, az *Álmélkodó koponyák* című novellafüzetének a prológusa, mely kiváló bevezetőt ad ebbe a mediterrán életigenléssel, bölcsességgel és önironikus humorral megrajzolt mikrokozmoszba, amelyet Jesús Moncada írt fel a katalán irodalom térképére. Magyarul megjelent Jesús Moncada: *A folyók városa* (regény), *Balkézről jött történetek* (elbeszélések).

² Részlet a *Calaveres atònites* c. novelláskötetből, Edicions 62, Barcelona, 2008.

amely a polgárháború óta az országot sanyargatta. Épphogy kiakasztottam újdonsült jogászdiplomámat az ebédlő falára a szüleim házassági fényképe mellé – egy szerény villanyszerelő frige egy rövidáru-kereskedés eladójával –, és máris készen álltam rá, hogy elfoglaljam a bírósági titkár posztját egy helységben, amelyről mindössze annyit tudtam, amennyit egy nem túl beszédes térkép árult el róla. A leginkább semmitmondónak titulálható egyezményes jel, egy kicsi, sötét karika a Segre és az Ebró összefolyásánál, mindazonáltal azt sugallta, hogy békés élet, nyugalmas vagy akár derűsnek is nevezhető munka vár rám, mely ideális ahhoz, hogy felkészüljek az igazságszolgáltatás gépezetében való elhelyezkedéshez szükséges alkalmassági vizsgámra. Tíz órával később már egy összezavarodott, szerencsétlen flótás voltam, aki kétségbeesetten igyekezett megfogalmazni egy szokatlan ügy bírósági aktáját egy teremben, ahol az általam addig elképzelt békebíró alakjától lehető legtávolabb eső személy elnökölt, akit ráadásul Crónidesnek hívtak, és ez legalább olyan meglepő volt, mint az összes többi dolog. Egy különös utazáshoz éppen illő adalék.

Egy dőcögő, kormos vonattal jutottam el Barcelonából Lleidába. Mikor a vulkánfíber bőrönd és én a peronra léptünk egy állomáson, mely nem volt se piszkosabb, se szomorúbb, se hámlottabb vakolatú, mint bármely másik, de jobb se volt náluk, még a fővárosi ifjú lekicsinylő tekintetével szemléltem a világot. Nem tudtam, hogy a rám jellemző barcelonai közöny percei meg vannak számlálva: már csak addig tart velem, míg eljutok a buszpályaudvarig.

Elképedve figyeltem a batyukkal, bőröndökkel, kis-, nagy- és ruháskosarakkal, valamint demizsonokkal felszerelkezett hordárok, ügynökök és utasok eme rendetlen zúrzavarát. Megvettem a Mequinensába szóló jegyet az ósdi állomásépület egyik jegypénztárában, ahol eldugult latrinák semmivel össze nem téveszthető bűze terjengett, jelezvén a lefolyók krónikus problémáját, amiről későbbi utazásaim során újra meg újra meggyőződhettem.

Megfogtam ujjam hegyével a rózsaszín papiros szélét, ahol nem csöpögött a nyáltól, ugyanis a jegypénztáros a jegynek a tömbből való kitépéséhez az előzetes mutatóujj-megnyalás fejlett technikáját alkalmazta, és elindultam megkeresni az idejüket rég kiszolgált tragacsok között azt, amelyik majd eljuttat úticélomig.

– Hatkor megy, de ne bízza magát az állomás órájára – figyelmeztetett a jegypénztáros, aki már messziről felismerte a tétován sodródó idegeneket –, úgy jár, ahogy neki tetszik, mióta Francóék 1938-ban bemasíroztak Lleidába, és beállították.

A keresés művelete teljesen csődöt mondott: azoknak a járműveknek a tábláján, amelyek körül csomaghegyek és postai küldemények zsákjai között nyüzsgött a tömeg, nem találtam a Mequinensa feliratot. Fennállt a veszély, hogy gyalogosan kell odaérnem, így hát önérzetességemet félretéve kérdezősködésbe fogtam.

Egy szívélyes és türelmes hordár, akiről, bevallom, akkor azt gondoltam, hogy az elviselhetetlenségig önhitt, felvilágosított, hogy a Mequinensába induló járatra nem lehet kiírni a város nevét, egy, a vonalak kiosztása körül támadt bürokratikus bizonytalanság miatt. Nekem tehát a Lleida-Fraga feliratot kellett keresnem. Na már-

most, ezen eligazítás nyomán, „Jól nézd meg magadnak, öcskös – figyelmeztetett a szája bal sarkában lógó cigarettából történő két szippantás között –, különben elkeveredsz”, két teljesen ugyanolyan járművet találtam, ugyanolyan márka, ugyanaz a modell, és ugyanaz az üzemeltető cég. Az egyik azon az útirányon haladt, amit a tábla jelzett; a másik a felirat ellenére, a mequinensai járat.

Hát ennek se füle se farka, abszurd, sőt mi több, egyenesen botrányos. Fellázkodtam bennem a valósággal mindennemű kapcsolatot nélkülöző, szöveggyűjteményekből táplálkozó jogi érzék. Először is kijelentettem, hogy ügyvéd vagyok, majd kinyilvánítottam, hogy e minőségemben megrökönyödéssel figyelem az efféle szabálytalan, és kétségtelenül büntetendő gyakorlatot. A taligára támaszkodó lleidai, miután meghallgatta a filippika bevezetőjét, szánakozó mozdulatot tett, mely nyilván a bosszankodását is kifejezte, s mindössze egyetlen kérdést vetett oda nekem:

– Itt akarod megváltani a világot, öcskös, mert akkor lekésed a buszt, vagy ráér kicsit később is, ha már megérkeztél Mequinensába?

A jogtudomány habtsizta felhői közti rövid tartózkodást és a megalázó kényszerleszállást követően újra a földön jártam, és beadtam a derekam: De hát hogy lehet megkülönböztetni egyik járművet a másiktól?

– A hétszentségét neki, hát arról, hogyan beszél a sofőr, a kalauz meg az utasok. A mequinensaiak nem úgy beszélnek ahogy a lleidaiak, és a lleidaiak is máshogy, mint a serösiak, mindegyiknek más a nyelvjárása.

A válasz végleg elbizonytalanított. Hogyan tudnék én ebből az ordítózásból bármit is kihámozni, hiszen az én, világban keveset vagy mondhatni egyáltalán nem forgolódtatott barcelonai fülem számára az egész szinte érthetetlennek tűnt? Ilyen mértékű nyelvi járatlanság még a hordár szívét is meglágyította.

– Na, gyere utánam, mester, mert itt ragadsz ma éjszakára Lleidában. Vezetőműl szegődött az útvesztőben. Amikor megtaláltuk az egyik mellékutcában parkoló járgányt, az emberem, mielőtt otthagyt volna, előbb hangosan figyelmeztette a busz hátulján levő létráról a tetőcsomagtartóra dobozokat, zsákokat és kosarakat pakoló kalauzt:

– Figyelj oda rá, bánj vele tisztelettel, mert ez egy barcelonai ügyvéd!

Lehetetlen volt nem észrevennem a megjegyzéshez tartozó ironikus grimaszt, amitől fülig vörösödtem.

– Adja ide a bőrdíjait, tudós uram – szólított meg a kalauz a hordár kedvében járva –, és kapaszkodjon fel a hintóba, mert mindjárt a lovak közé csapunk. Remélem, nem ijed meg a sebességtől, mert ez úgy megy, mint a golyó.

Az első utasítást minden gond nélkül végrehajtottam. Szerény csomagom akadálytalanul odaért a kalauz kezébe, majd elfoglalta helyét egy tyúkketrec, és egy sózott tőkehallal teli batyu között. Ám beverekedni magamat a jármű belsejébe első osztályú hadiéremsre méltó hőstettnek bizonyult. Egy tűt se lehetett leejteni, a folyosón egymásba préselődtek az utasok, akiknek nem jutott hely. Igazából megrekedtem a hátsó ajtótól nem messze egy talpig gyászba öltözött, természetes paraszt-

asszony és egy pótszék támlája között. Amikor befejeződött a málha berakodása, elég nagy késéssel végre elindultunk. A lármás és hirtelen meglódulás még inkább hozzám nyomta a parasztasszonyt. Hála a sarkig tárt ablakokból érkező levegőnek, sikerült megmenekülnöm a fulladásos haláltól.

A busz maga volt a megfellebbezhetetlen rendelkezések mintakollekciója, feliratok hirdették többek között azt, hogy: tilos a vezető figyelmét elvonni, tilos dohányozni, tilos káromkodni, és kihajolni az ablakon... Mindazonáltal az utasok vígan tereferáltak a sofőrrel, dohányoztak, kidugták a fejüket a friss levegőre, és jólesően káromkodtak. A beszélgetésekben, melyeket egymástól néha meglehetősen nagy távolságra elhelyezkedő emberek folytattak, keveredtek a futballmeccsekről, az orvosi vizsgálatokról, az elhalálózásokról, a betakarított termésről s a különféle családi szerencsétlenségekről és viszontagságokról szóló hírek. Mindeközben én némán gyötrődtem.

Rendezett, sőt mondhatni ápoltsó külső – gondosan vasalt sötét öltöny, pomádéval lesímított haj, keményítő által szoborszerűre merevített ingnyak, zsebpendő a zakó felső zsebében és nyakkendő – , mellyel szegény édesanyám feltételezése szerint egy bírósági titkárnak illett rendelkeznie, még ha csak ideiglenes megbízatásról van is szó, mint az én esetemben, valószínűleg már elég hervatagnak tűnt a vonatút után. Útitársam kemény és terebélyes melleinek brutális nyomása gondoskodott róla, hogy megmaradt eleganciámat is tönkretegy. Úgy tűnt azonban, hogy az asszony erről a legkevésbé sem vesz tudomást. Kiabálva társalgott a jármű másik végébe préselődött ismerősével. Oly lelkesítőleg hatott rá a téma: a különböző családi betegségek felsorolása – persze mind súlyos és rettenetes, ezeknek aprólékos ismertetése a végül elkerülhetetlenül bekövetkező halállal együtt –, hogy képtelen volt észrevenni, milyen kevésen, talán éppen csak percekkel múlt, hogy a sűrű elhalálózási lista végére nem kellett odabiggyesztenie az én agyonnyomás és légzésgeltetés következtében beállt halálozást is.

A helyzet még megalázóbb lett azáltal, hogy felkeltette egy elegáns külsejű, az utolsó előtti sorban ülő idős hölgy figyelmét. A hölgy élénk tekintete szinte szemtelen kíváncsisággal fürkészte helyzetemet. Úgy látszott, akkor szórakozik a legjobban, amikor a fékezések következtében szomszédom vonatütközőre emlékeztető keblei belapították a mellkasomat, amitől a tüdőmben nem maradt egy cseppnyi levegő sem, és kénytelen voltam tátogni, mint egy partra vetett hal. A helyzet csak bonyolultabbá vált, amikor kiértünk Lleidából, és becsatlakoztunk a műút körmeneti tempóban zajló forgalmába, melynek a legcsekélyebb köze sem volt a kalauz által előrebocsátott szuperszonikus sebességhez.

Aztán a sofőr dörgő kiáltása: „Guggoljanak le!” véget vetett a ricsajnak. A szomszédomat e felszólítás épp egy anyai nagybácsi haláltusája közben érte, „Hát igen, ilyen az élet”, és kénytelen volt elhalasztani a halál beálltát. Azt még ma, ennyi idő múlva se nagyon értem, hogy a jármű belsejében összezsúfolódott emberi magma miképpen találta meg a módját, hogy a térdeket behajlítsa, ami elengedhetetlen, ha

valaki végre akar hajtani egy ilyen nem mindennapi parancsot. De megtették. Hirtelen úgy tűnt, mintha gyászba öltözött szomszédomat elnyelte volna a föld: tejmirigyei szoros nyomulással végigcsúsztak a mellkasomtól a köldökömig. Mivel az utastöbbség általában ismétlődő jelenség lehetett, felötlött bennem, hogy talán a busztársaságok végeztetnek sofőrök által irányított tornagyakorlatokat az utazóközönnyel, elkerülendő, hogy az utazás során a népek lába meggémberedjen. Vagy netán a vidéki hatóságok megszervezték a teljes odaadással magukat a testkultúrának szentelő polgárok hatalmas, spontán örömkítörését, olyan polgárokét, akik eme egészséges és tiszta tevékenységet végzik, ahelyett, hogy zavaros és baljós politikai szenvedélyek emésztenék fel energiáikat. Ez valószínűleg az előzetes felkészülés egy szakasza. Az uralkodó rendszer szerint a társadalmi jólét elmaradhatatlan nyitánya az energikus „Karlendítés, fel!” Ám ahelyett, hogy második utasításként a sofőr valami olyasmit mondott volna, hogy „Törzshajlítás”, az ősz hajú hölgy hangja ütötte meg a fületem:

– Mit álldogál ott fiatalember, mint egy madárijesztő? Nem hallotta, hogy mit mondtak?

A madárijesztő egyértelműen én voltam. Zavarba jöttem, és leereszkedtem. Ez irányú mozgásom feltételezte, hogy a gyászba öltözött asszony és én újrendezzük a lábak, emlők, karok, orrok, bokák és combok koordinátáit. Mikor épp arról tárgyaltunk, hogyan illeszkedjen be a jobb könyököm az ő testi jelenléte által kitöltött zónába, egy újabb kiáltás, „Na, most már felállhatnak!”, véget vetett a furcsa helyzetnek. Az utasítást csak nagy nehezen tudtuk végrehajtani. A parasztasszony anyai nagybátyja folytatta a haláltusát, majd rövid úton visszaadta lelkét teremtményének, s az egész nem tartott tovább egy kilométernél.

Az eset eléggé megdöbbenett, de nem mertem kérdezősködni, nehogy ismét bakot löjsek. Méltóságom mint jogi személy már így is eléggé csorbát szenvedett. Az idős hölgy hangja a folyosó túlsó végéről feloldotta zavaromat: „Hallgasson ide fiatalember, ne higgye, hogy elment a józan eszünk!” Elmagyarázta, hogy a különös manőver valójában a tartomány közlekedésrendészeti hierarchiájának csúcán váratlan hirtelenséggel bekövetkezett váltásnak köszönhető. Az új vérszopók, akik még a hivataluktól megfosztott elődeiknél is pénzéhesebbek voltak, egetverő összeget követeltek az autóbuszvonalak üzemeltetőitől cserébe azért, hogy továbbra is szemet hunyjanak a közlekedési szabályzat valóságos vagy vélt megsértése fölött.

A lelkiismeret-furdalástól gyötört vállalkozók úgy találták, hogy túlságosan megemelkedett a kenőpénz összege, és nem voltak hajlandók tejelni. Igyekeztek kisírni legalább a rablás mértékének csökkentését, szegény, ágrólszakadt szerencsétlennek tüntetve fel magukat. Mi a szándéka ennek a tolvaj bandának? Koldusbotra akar juttatni bennünket? Hirtelen vallásossá váltak, és egy a katedrálisban megtartott misén kérték ügyük számára a Jóisten pártfogását. Úgy tűnt azonban, hogy a legméltóságosabb úr, a Franco tábornok diktatúrája által az egyházi hierarchia élére kinevezett, hivatalos kezes, nem hallgatta meg kérésüket. Az ég hallgatása épp el-

lenkező reakciót váltott ki, még magasabbra tornázta a közlekedésrendészet vészívóinak követeléseit. Néhány napja már motoros közegek ellenőrizték a szabályok betartását, és osztogatták a büntetéseket, ha kellett, ha nem, azért, hogy ráncba szedjék az ellenszegülőket. Mivel a leggyakoribb szabálysértésnek a túlzott utasszám bizonyult, ezért amikor a sofőrök meglátták az út mentén szolgálatot teljesítő rendőrt, figyelmeztették az állva utazókat, hogy guggoljanak le, mint a kotlósok.

– A kotlós, fiatalember – tette hozzá a hölgy, aki nyilvánvalóan kételkedett benne, hogy háziszárnyasok dolgában rendelkezem-e egyáltalán valami ismerettel –, egy olyan tyúk, amelyik a tojásain ül, hogy kiköltse őket.

Az alcarrasi megállóban jó páran leszálltak. Ahhoz azonban nem elegendően, hogy leülhessünk mindannyian, akik állva utaztunk. Kicsit később újra le kellett guggolnunk. Fraga után, ahol a parasztság bűcsút vett tőlem, miután még két nagynénit – mindkettőt apai ágról – odabiggyesztett az elhalálozási lista végére, le-tértünk a főútról. A tragacs rázkódása felerősödött. Az út két oldalán fasor vezetett, a fák ágai – „Eperfák, fiatalember” – boltívben hajlottak össze a fejünk felett egészen Torrent de Cincáig. Ott a busz szinte teljesen kiürült, s kedvünkre elhelyezkedhettünk. Az ósdi járgány folytatta útját. Úgy tíz-húsz kilométerre lehattunk Mequinensától. Besötétedett. Rettenő fáradtság ereszkedett rám, végre elpihentem, és lehunytam a szemem.

A robaj és az ütközés következtében nekivágódtam az előttem levő ülésnek. Feltételezem, hogy sikítottam. A sötétség közepette, pár pillanatra azt se tudtam, hol vagyok, és elfogott a rémület, de aztán sikerült visszaemlékezniem rá, hogy Mallol Fontcaldának hívnak, egy Mequinensába tartó autóbusszon ülök, és minden jel arra mutat, hogy ismeretlen okból kifolyólag nekiestem az előttem levő szék háttámlájának. „Nem esett baja, fiatalember? Kérdezte az ősz hajú, idős hölgy, majd szolgálatkészen informált az eseményekről: a busz durrdefektet kapott, mikor lehajtott az országútnak nevezett kövesútról, és nekiment egy olivaültetvény partfalának, de mindezt komolyabb következmények nélkül megúsztuk. Az ülések közt állva aggodalmasan vizsgálgattam magam. Bár csöppet sem voltam benne biztos, de azt válszoltam neki, hogy nem törött el semmim.

Közben lefékezett mellettünk egy teherautó. A ponyva alól egy csapat fekete alak ugrott a földre.

– Ne ijedjen meg – világosított fel védelmező tündérem, látván rémületbe torzult vonásaimat –, ezek bányászok, a homo sapiens lignitporral álcázott példányai. Most van vége a műszaknak, mennek vissza a városba. Segítenek kihúzni bennünket a csávából.

A kalauz úgy vélte, hogy a szereléssel nem lesz kész egyhamar, ezért inkább átszállítottak bennünket a teherautóba. Az ennek ellenére engem továbbra is nyugtalanító barbárok gyöngédséggel átítatott, tisztelettudó szavak kíséretében, „Vigyázzon Penelope, ne koszolja össze magát”, elhelyezték az idős hölgyet a teherautó vezetőfülkéjében. Nekünk, többieknek a ponyva alá kellett felkapaszkodnunk. Csak a

bányászok arcát megvilágító cigaretták parazsa tette lehetővé, hogy valamelyest megállapíthassam, kik vesznek körül, de azt éreztem, hogy ők könnyörtelenül végigvizslatnak engem.

Utcai lámpák sárgás fénye ködlött fel a sötétben. A motor zaját majdnem elnyomta egy egyre erősödő, fülsiketítő zúgás. Egy bányász, bizonyára megérezvén, hogy ez engem mennyire nyugtalanít, magára vállalta az oktató szerepét, melyet először a lleidai hordár töltött be, majd a buszon utazó idős hölgy, akinek most már legalább tudtam a nevét.

– Ez az Ebró zúgása – mondta, hogy megnyugtasson. Már egy pár napja árad, reméljük, hogy a Segre nem teszi hozzá a magáét, mert akkor tökig leszünk a vízben.

Nyeltem egyet. Életemben sem képzeltem, hogy egy folyó úgy tud bömbölni, mint egy vadállat, és legszívesebben gondolni sem gondoltam arra, hogy mi történhet, ha a másik folyó is úgy dönt, hogy elkezd hülyéskedni, amitől az útitársam tartott. Akkoriban az úszótudományom őszintén szólva elég kezdetleges szinten állt, vízi hőstetteim sora mindössze odáig terjedt, hogy a barcelonetai strandon fröcskölődtem a parthoz a lehető legközelebb.

A teherautó egy elég meredek utcán haladt. Abban a sötétségben a folyó robaja már nagyon rémisztően hatott. Végül a sofőr lefékezett egy árkádokkal határolt téren.

– A barcelonai ifiúrnak itt kell leszállni – kiáltotta valaki –, segítsetek neki!

Egy pillanat alatt a földön találtam magam. A vezetőfülke ablakán Penélope asszony nézett ki, és rámutatott az egyik épületre.

– Itt van a városháza meg a békebíróság. Fésülködjön meg, porolja le egy kicsit a ruháját, és igazítsa meg a nyakkendőjét! Ja, és mondja meg Crònidesnek, hogy ma hozzám jön vacsorázni. Jöjjön el maga is. Kimerültnek látom, s ez egy csöppet sem meglepő. A vacsoránál majd röviden ismertetem, milyen örültek ketrecébe került. Jól ismerem, nyolcvan éve, hogy megszülettem ebben a városban, s szolgálhatok néhány ingyenes jó tanáccsal, hogy ne legyen ilyen elveszett. Legyenek pontosak!

– Asszonyom, ki az a Crònides – ámulatomban mindössze ezt a kérdést sikerült kinyögnöm.

– A bíró, az unokaöcsém. Majd meglátja, eléggé hasonlítunk. Ja, és még egy dolog, fiatalember! Szereti a zöldséragut?

A teherautó már indított, s a hölgy még közölte velem, hogy ne aggódjam a bőrrönd miatt. Megbízta a kalauzt, hogy vitesse el nekem a Vén Vaddisznóhoz címzett fogadóba.

A Városháza kapujában egy törvényszolga fogadott szertartásosnak nem mondható szavakkal:

– Mi történt magával, jóember? Igyekezzen, nyakig vagyunk a munkában, már alig vártuk, hogy ideérjen.

Feltaszígt a lépcsőn. Egy hatalmas terem sarkában a tisztviselő bekopogott egy ajtón, majd választ se várva benyitott.

– Na, megérkezett, bíró úr – kiáltotta a törvényszolga, miközben engem odavezetett egy papírhalomokkal borított asztalhoz. A személy, aki alig látszott ki az iratkötegek mögül, s aki vonásaiban valóban emlékeztetett a buszon utazó idősebb hölgyre, szívvelyesen üdvözölt:

– Isten hozta, bírósági titkár úr, remélem kényelmesen utazott, bár a külseje nem erre vall. Beugrott egy kis gyakorlatra valamelyik bányába, hogy szokja az új környezetet? Na, majd később elmeséli. Most lássunk neki a munkának! Foglaljon helyet, és jegyezze le a tanúvallomásokat!

Ezzel rámutatott egy írógépre, amely öregebb volt, mint az országút. Épp elhelyezkedtem egy, az első sor padjában ülő, sötét szemüveget viselő férfi, vak, amint azt rögtön megállapítottam, és egy nő előtt, akinek az arcát sebhelyek borították, és a fél lába be volt gipszelve, mikor egy hófehér kutya (a vacsora alatt megtudtam, hogy Brikett névre hallgat, nagy zenekedvelő, Verdi-rajongó, és örülten szereti a fagyaltokat, kivéve a ribizliset) kimászott a bírói asztal alól, és odajött hozzám, hogy megszaglássza a cipőmet és a nadrágszáramat. Fejét a térdemre fektetve állt előttem, s úgy nézett rám, mint aki valamire vár.

– Maga tetszik neki. Jó jel – világosított fel a bíró, most arra vár, hogy vakargassa meg a füle tövét. – Folytassuk! Törvényszolga, kérem küldje be a következő tanút!

Azt gondoltam, ó szent jóhiszeműség, hogy ez a nap már nem tartogathat számomra többet. Egy kutya füle tövét vakargatni, a váratlan fordulatoknak az a maximális dózisa volt, amit egy bírósági titkár adott időszakaszban képes megemészteni anélkül, hogy elmenne a józan esze. Tévedtem, és nem bánom, hogy így volt. Későbbi hosszú és eseménydús bírói karrierem során gyakran ébresztettem irigységet a kollégáimban, amikor elmeséltem nekik azt a kiváltságos helyzetet, melyben részem volt, amikor jelen lehettem egy olyan tanú-beidézéskor, amire a világ joggyakorlatában még nem volt precedens. Tátva marad a szájuk, mint nekem, amikor odaérek a történetben, hogy Crònides bíró utasításához híven a törvényszolga kilépett az előcsarnokba, és hangos kiáltással szólította fel Jézus Szent Szívét a bíróság előtti megjelenésre.

Nem áll szándékomban gonoszul elrontani az olvasók örömét. Az esetet szépen sorjában mesélem el, méghozzá az e könyvben összegyűjtött történetek közül az elsőben. Egyelőre csak annyit árulok el, hogy szerencsére sikerült úrrá lennem azon a késztetésen, hogy felálljak a székről, és hanyatt-homlok elmeneküljek. Egy perccel később már a világ minden kincséért sem mozdultam volna. Ítélethirdetés után, miközben Penélope asszonnyal vacsoráztunk, a látszólag oly mogorva város egészen a szívemhez nőtt. Életem legmegrázóbb élményei közé tartozik, amikor három évvel később el kellett hagynom.

Sok éve már, hogy a régi Mequinensa elenyészett, s vele együtt tűntek el a barátaim is. A szomorú hírek néha sorozatban érkeztek, mintha a halálnak, Crònides bíró szavaival élve „a nagy szemétségnek”, sürgős lett volna, hogy elvégezze a munkát. Brikett volt az első, aki elment. Már nagyon öregem, igazi Verdi-rajongóhoz mél-

tón, az Otellót hallgatta egy régi gramfonon a gazdája ölében, amikor is kimúlt egy őszi estén. A bírónak mindig hiányzott. Őt Penelope néni követte a sorban, aki kilencvenévesen halt meg, és sose tudta meg, hogy – bár a Mequinensába érkezésem estéjén elköltött vacsoráról dicsőhimnuszokat zengtem, ami azzal járt, hogy gyakran kellett ennem belőle, mikor is ő a következő szavakkal invitált „A kedvenc ételét készítettem, titkár úr!” – a zöldséragut ki nem állhatom. Egy évvel ez után, egy influenzajárvány megtizedelte a még élő barátaimat. A bírót infarktus terítette le a méz-nagykereskedők családi boltjának íróasztalánál az Özvegyek Rakpartján. Az ő temetésére még el tudtam menni, mint ahogy ott voltam Penelope nénién is.

Az volt az utolsó alkalom, hogy betettem a lábam Mequinensába. Egyrészt szakmai ténykedésem akadályozott benne, hogy újra ellátogassak oda, de be kell vallanom azt is, hogy elszomorított a szükségszerűen fájdalmas utazás gondolata.

Arnau de Rodának, a bíró utolsó barátjának haláláról egy Jesús Moncada regény, a *Megrázó emlékezet* epilógusából szereztem tudomást. A mequinensai szerző, aki Barcelonában él, annak is ugyanabban a kerületében, mint én, Graciában, elküldte nekem a könyvet egy levél kíséretében, melyben interjút kért tőlem: történeteket gyűjtött Crònides bíróról, és szerette volna összevetni őket az én emlékeimmel.

Egy kávéházba beszéltek meg a találkozót. Mikor én eljöttem Mequinensából, ő tizenöt éves legényke volt, s én persze nem emlékeztem rá. Az egyszeri megbeszélésről induló találkozókból beszélgetések sorozata kerekedett. Letisztáztuk az elbeszélések vázlatait. Édes-keserű tapasztalat: derűs és mélabús, s egy leheletnyit kétségbeejtő. Végző soron egy-két apróságtól és a bíró egyetlen levelétől eltekintve, melyet az író elkért tőlem, hogy epilógus gyanánt beilleszthesse a könyvbe, alig tudtam hozzátenni valamit a témához. Azok a részletek, amelyekről azt hittem, hogy csak én tudok, a „titkár úr”, ahogy a városka lakói kedvesen és tisztelettudóan, s némi iróniával vegyesen szólítottak, már mind ott voltak leírva szóról szóra ugyanúgy. Várható volt, de egyszersmind félelmetes is.

Amikor Moncada egy előszó szükségességét említette, egyetértettem vele. Igen, be kell vezetni az olvasót abba a maitól annyira különböző világba. A legjobb talán az volna, sugallta a szakállas mequinensai, ha egy szeptemberi alkonyatkor a városba érkező, fiatal bírósági titkár viszontagságain keresztül fedezhetné fel az olvasó...

Nyilvánvaló, hogy hagytam magam meggyőzni, s megírtam az előszót, melyet most Crònides bíró sírfeliratával zárok. Lévén az Odüsszeia szorgalmas olvasója – ezt a kedvtelést velem is megszerettette –, azokat a vigasztalan szavakat akarta a sírjára vésetni, melyeket Akhilleusz mond Odüsszeüsznak, amikor a Holtak Birodalmában találkoznak: „Csak ne dicsérd a halált nékem soha...”³ Szerencsére a márványlap túldolalán csak a tehetetlen test fekszik. Máskülönben az elmúlás a legkegyetlenebb kín lett volna egy olyan embernek, mint ő, aki oly szenvedélyesen szerette az életet. Sosem felejttem el, hogy a Mequinensába való diadalmas megérkezé-

³ Devecseri Gábor fordítása

sem másnapján, mikor épp azon igyekeztem, hogy rendbe hozzam egy kissé az irodát, és utolérjem magam a munkában, az ablaknak támaszkodó bíró rám szólt: „Ne dolgozzon annyit, titkár úr, hagyja a papirosokat, és jöjjön ide az ablakba. Odanézen, látja, milyen szép az a leányzó, aki most megy át a téren? Vegye észre a dolgokat, higgye el, olyan hamar véget ér minden. Csak egy szempillantás, és bizonytalan embriókból egykettőre álmélkodó koponyákká leszünk.

Fordította: NEMES KRISZTINA

FILMSZEREP: MÉSZÖLY (fekete filctoll, A/4 papír, 2018)